อนุสรณ์

ในการฌาปนกิจศพ

นายเริก อ่อนนุช

ณ เมรุวัดใต้

ซอยอ่อนนุช ๑ (สุขุมวิท ๗๗)

ขุมวิท พระโขนง พระนคร

ทิตย์ที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๑๑

อนุสรณ์

ในการฌาปนกิจศพ

นายเริก อ่อนนุช

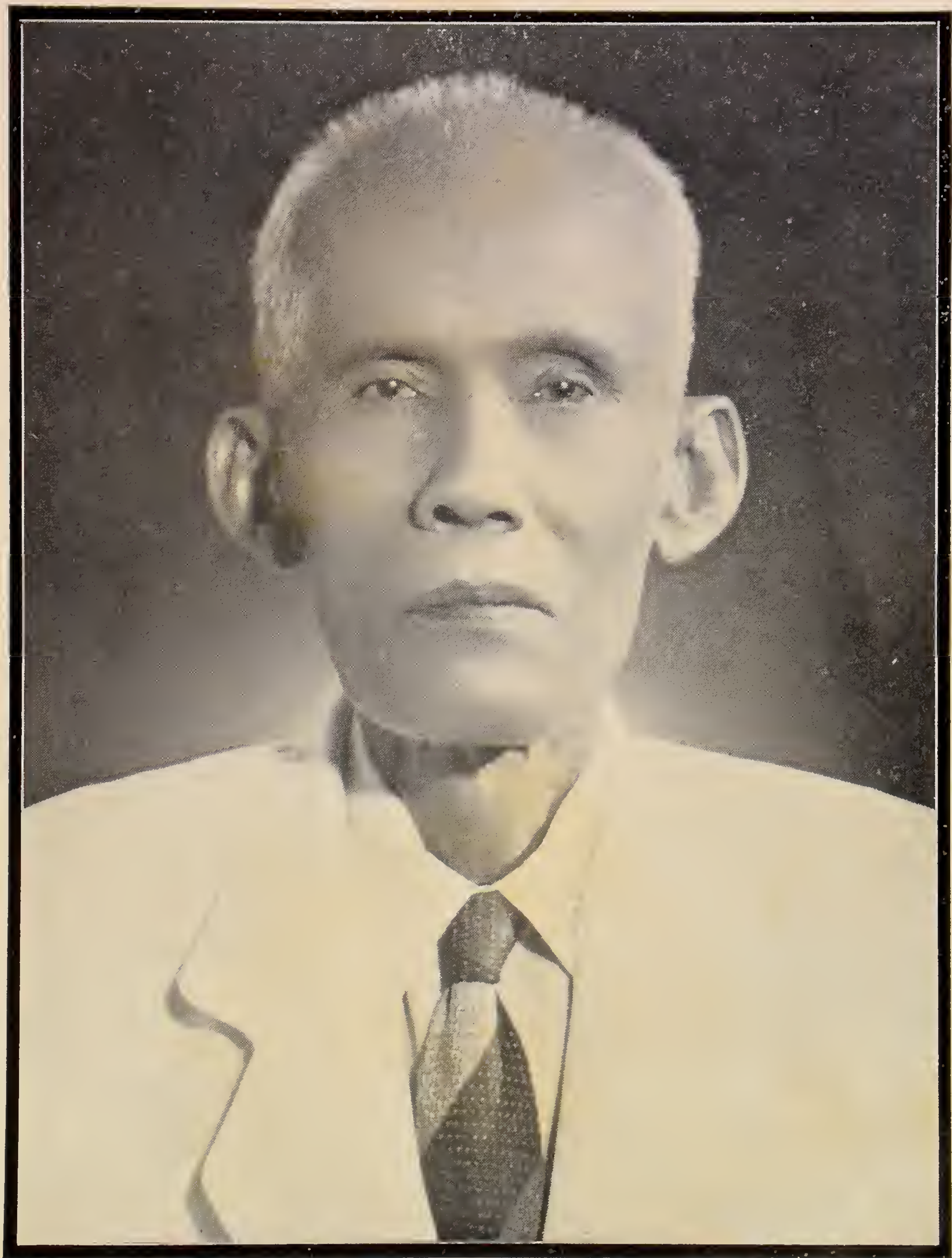
ณ เมรุวัดใต้

ซอยอ่อนนุช ๑ (สุขุมวิท ๗๗)

ถนนสุขุมวิท พระโขนง พระนคร

วันอาทิตย์ที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๑๑

นายเริก อ่อนนุช

ชาตะ ๑๐ กรกฎาคม ๒๔๓๓

มรณะ ๒๕ มกราคม ๒๕๑๐

ประวัติและคำไว้อาลัย

คุณพ่อเป็นบุตรของนายอุ่น นางบุญนาค อ่อนนุช เกิดเมื่อวันจันทร์ที่ ๑๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๓ ที่ตำบลและอำเภอพระโขนง จังหวัดพระนคร ได้ทำการสมรสกับคุณแม่ (เที่ยง แสงหิรัญ) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ มีบุตรและธิดา รวม ๔ คน คือ:—

๑. นางเนื่อง อนุศิริ
๒. นายสำราญ อ่อนนุช
๓. นายทศ อ่อนนุช
๔. นางละเอียด ตินตะมุสิก

คุณพ่อมีอาชีพค้าขาย ได้ดำเนินกิจการด้วยความขยันหมั่นเพียรอย่างยิ่ง คุณพ่อมีชีวิตอยู่ด้วยการประพฤติธรรมะอย่างเคร่งครัด ละเว้นจากอบายมุขทั้งปวง ไปทำบุญและฟังเทศน์ทุกวันธรรมสวนะ เป็นผู้มีอัธยาศัยไมตรีโอบอ้อมอารีแก่บุคคลทั่วไป ยกตัวอย่าง เช่น การริเริ่มสร้าง ซอยอ่อนนุช ๑, ๒, ๓, และ ๔, นอกจากนั้นคุณพ่อยังยกที่ดินให้เป็นที่ตั้งสถานีตำรวจนครบาลพระโขนงปัจจุบันอีกประมาณ ๒ ไร่ และยังให้ยืมที่ดินเป็นที่ตั้งสถานีอนามัยพระโขนงปัจจุบันอีกด้วย คุณพ่อยังมีจิตต์ศรัทธาบริจาคเงินทำบุญทำทานและสร้างถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนาตลอดระยะเวลาอันยาวนาน จนถึง

วาระสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นการลงทุนไว้สำหรับชาติหน้า อันบุตรหลานสมควรเจริญรอยตามคุณพ่อ คุณปู่และคุณตาเป็นอย่างยิ่ง

คุณพ่อได้สร้างฐานะและให้การศึกษาแก่ลูก ๆ อย่างเต็มที่ คุณพ่อพยายามอบรมสั่งสอนลูก ๆ ให้มีวิริยะอุตสาหะในการศึกษาและประกอบอาชีพ ให้ตั้งอยู่ในศีลในธรรม ละเว้นจากอบายมุข เช่นเดียวกับท่าน ซึ่งลูกทุกคนรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของคุณพ่ออย่างสุดที่จะพรรณนาได้

คุณพ่อพระผู้มีพระคุณอย่างสูงสุดของลูก ๆ เริ่มป่วยด้วยโรคชรา คุณแม่และลูก ๆ ได้พาไปรักษาที่โรงพยาบาลศิริราชและจุฬาลงกรณ์ และหานายแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ เฉพาะโรคไปรักษาที่บ้าน คุณพ่อมีอาการดีขึ้น และกลับมีอาการทรุดเป็นบางครั้ง คุณแม่และลูก ๆ ได้พยายามหานายแพทย์ที่ดีที่สุดมารักษาและให้การพยาบาลแก่คุณพ่ออย่างดีที่สุด แต่คุณพ่อที่เคารพอย่างสูงสุดของลูก ก็ต้องจากคุณแม่และลูก ๆ ไปอย่างไม่มีวันกลับและอย่างสงบที่สุด เมื่อ ๒๕ มกราคม ๒๕๑๐ ด้วยโรคชรา ซึ่งยังความเศร้าโศรกและอาลัยให้แก่คุณแม่และลูกหลานอย่างหาที่เปรียบไม่ได้

คุณแม่และลูก ๆ ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนไตร และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลพิภพให้ช่วยดลบันดาลให้คุณพ่อจงประสพแต่ความสุขและไปสู่สุคติในทุก ๆ ภพ ด้วยอำนาจแห่งกุศลบุญกุศลทานทั้งที่คุณพ่อประกอบไว้ด้วยตนเองและที่คุณแม่ ลูก ๆ และญาติมิตรกระทำและอุทิศส่วนกุศลให้คุณพ่อเทอญ.

จากลูก ๆ

วิปัสโนบาย

วิปั๋สโนบาย

นโม พุทฺธาย

อนิจฺจา วต สํขารา อุปฺปาทวยธมฺมิโน
อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ เตสํ วูปสโม สุโข ฯ

บัดนี้จะแสดงวิปั๋สโนบาย ด้วยพระคาถาอันเปนพระพุทธภาสิตตรัส นิคมคาถาแห่งมหาสุทัสสะนะสูตร ว่า อนิจฺจา วต สํขารา เปนอาทิ ซึ่งเคยเปนคาถาสำหรับพระภิกษุสามเณรจำทรงแม่นยำ เปล่งคำปลงพระกัมมัฏฐานเพ่งศพฤาอัษฐิเปนอารมณ์ ที่เรียกโดยคำสามัญว่าบังสุกุล เรียกโดยราชาศัพท์ว่าสดัปกรณ์ ทั้งคฤหัสถ์ก็เคยได้สดับจนชินหู จนดูเหมือนทรงจำบริกรรมได้ด้วยกัน ไม่ว่าคฤหัสถ์ฤาบรรพชิต ท้าวสักกเทวราชก็ได้ทรงภาสิตในขณะสมเด็จพระโลกนารถดับขันธปรินิพพาน ยังประดิษฐานอยู่แต่พระบรมศพ ฯ พระคาถานี้ก็เพียงเพื่อเปนอุบายให้เกิดวิปั๋สนาญาณของโยคาวจร หาใช่เปนพิธีสำหรับชักบังสุกุลเผิน ๆ เท่านั้นไม่ เพราะฉนั้นจะได้แปลความตามรูปพระคาถา แล้วอธิบายความเพื่อเปนปฏิปทาของพุทธศาสนิกชนทั้งคฤหัสถ์แลบรรพชิต ฯ พระคาถานั้นว่า อนิจฺจา วต สํขารา สังขาร ทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ อุปฺปา ทวยธมฺมิโน มีปรกติเกิดขึ้นแลเสื่อมไปเปนธรรมดา อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺ

ฌนฺติ เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป เตสํ วูปสโม สุโข ความที่สังขารเหล่านั้นเข้ารงับ นำมาซึ่งความสุข ฯ มีความตามรูปพระคาถาดังนี้ ฯ ตามทางไวยากรณ์ บาทที่ ๒ คือ อุปฺปาทวยธมฺมิโน เปนคุณนามของ สํขารา ดุจคำว่า อนิจฺจา ในบาทต้นนั้น บาทที่ ๓ คือ อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ เปนกิริยาของ สํขารา เมื่อทราบทางไวยากรณ์ฉนี้ ก็จะพึงผูกความเข้าเปนสยามภาษาว่า สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ เปนสภาพมีปรกติเกิดขึ้นแลเสื่อมไปเปนธรรมดา เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป ความที่สังขารเหล่านั้นเข้าระงับ นำมาซึ่งความสุข ดังนี้ ฯ

นัยหนึ่งท่านประสงค์บาทต้นเปนผลแห่งบาทที่ ๒ บาทที่ ๒ เปนผลแห่งบาทที่ ๓ ถ้าเช่นนั้นแปลความว่า สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ เพราะว่าสังขารทั้งหลายมีปรกติเกิดขึ้นแลเสื่อมไปเปนธรรมดา สังขารทั้งหลายซึ่งมีปรกติเกิดขึ้นแลเสื่อมไปเปนธรรมดา เพราะว่าสังขารทั้งหลายเกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป ดังนี้ ฯ แปลตามนัยนี้ หมายความว่าเปนผลมาแต่เหตุแห่งกันโดยลำดับ ฯ

อนึ่งพึงรู้วิธีแปลอีก ๓ นัย คือ นัยที่ ๑ สังขารได้แก่อภิสังขาร ๓ คือ ปุญญาภิสังขาร สภาพผู้ตกแต่งคือบุญ อปุญญาภิสังขาร สภาพผู้ตกแต่งคือบาป อเนญชาภิสังขาร สภาพผู้ตกแต่งคืออเนญชา ความไม่หวั่นไหว หมายเอาอรูปสมาบัติ ๔ ฯ ผูกความเข้าว่า สังขาร คือปุญญาภิสังขารไม่เที่ยงหนอ อปุญญาภิสังขารมีปรกติเกิดขึ้นแลเสื่อมไปเปนธรรมดา อเนญชาภิสังขารเกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป ฯ นัยที่ ๒ สังขารได้แก่สังขารคือสภาพผู้แต่ง ๓ คือ กายสังขารสภาพผู้แต่งกาย ได้แก่ลมอัสสาสะปัสสาสะ เพระปรนปรือกาย

ให้เปนอยู่วจีสังขาร สภาพผู้แต่งวาจา ได้แก่วิตกวิจารเพราะตริตรองแล้วจึงพูด จิตตสังขาร สภาพผู้แต่งจิตต์ ได้แก่สัญญากับเวทนา เพราะย้อมจิตต์ให้มีประการต่าง ๆ ฯ ผูกความเข้าว่า สังขารคือกาย สังขารไม่เที่ยงหนอ วจีสังขารมีปรกติเกิดขึ้นแลเสื่อมไปเปนธรรมดา จิตตสังขารเกิดขึ้นแล้วย่อมดับไปฯ นัยที่ ๓ สังขารได้แก่สังขารนั้นเอง แต่จำแนกเปน ๓ กาล คือ สังขารที่เปนอดีต เปนปัจจุบัน เปนอนาคต ฯ ผูกความเข้าว่า สังขารคือสังขารที่เปนอดีตไม่เที่ยงหนอ สังขารที่เปนปัจจุบันมีปรกติเกิดขึ้นแลเสื่อมไปเปนธรรมดา สังขารที่เปนอนาคตเกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป ฯ แปลได้อีก ๓ นัยเช่นนี้ แต่หมายความว่าเปนสภาพไม่เที่ยงเหมือนกันทั้ง ๓ บาท ฯ

แต่นี้จะได้แปลคำว่า สังขารทั้งหลายในพระคาถานั้น ซึ่งยังหาได้แปลไม่ ฯ สังขาร แปลว่า สิ่ง หรือ สภาพที่ปัจจัยปรุงจากธาตุ เช่นมนุษย์แลสัตว์ดิรัจฉาน แลต้นไม้ภูเขาเปนอาทิ ฯ เมื่อเช่นนี้จึงได้สังขารเปน ๒ คือ สังขารมีใจครอง เรียกว่าอุปาทินนก สังขาร ได้แก่มนุษย์ดิรัจฉาน สังขารไม่มีใจครอง เรียกว่าอนุปาทินนกสังขาร ได้แก่ต้นไม้ภูเขาเปนอาทิ ฯ สังขารไม่มีใจครอง จะยกไว้ไม่พรรณนาถึง จะพรรณนาถึงแต่สังขารที่มีใจครอง ซึ่งหมายเอามนุษย์ เมื่อกล่าวโดยปรมัตถโวหาร ได้แก่ขันธ์ ๕ คือ รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ฯ ก็สังขารในขันธ์ ๕ นี้ ชื่อพ้องกับสังขารในพระคาถา แต่แปลผิดกัน สังขารในขันธ์ ๕ แปลว่า สภาพเกิดกับดับพร้อมกับจิตต์ต่างกันเปน ๓ คือ เปนกุศล อกุศล อพยากฤต หรือจะแปลว่า สภาพ

ผู้แต่งจิตต์ เปนบุญบ้าง บาปบ้าง อพยากฤตบ้างก็ได้ ฯ โดยใจความว่า สังขารทุกอย่างดังที่พรรณนามาแล้ว ล้วนเปนของไม่เที่ยงเหมือนกันหมด ฯ

อนึ่งความในบาทต้นว่า อนิจฺจา วต สํขารา บาทที่ ๒ ว่า อุปฺปาทวยธมฺมิโน แลบาทที่ ๓ ว่า อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺตินั้น ต่างกันแต่พยัญชนะ ใจความว่าไม่เที่ยงเหมือนกัน ฯ

โยคาวจรมาปลงเห็นลงด้วยปัญญา ตามข้อความในบาทต้น บาทที่ ๒ แลบาทที่ ๓ แห่งพระคาถานั้นว่า สังขารทั้งหลายล้วนเปนอนิจจังไม่ยั่งยืน ก็ชื่อว่าปลงเห็นทุกข์ แลอนัตตาด้วย เพราะว่าสิ่งที่ไม่เที่ยงนั้นเปนทุกข์ สิ่งที่เปนทุกนั้นเปนอนัตตา โดยเปนจริงอยู่ฉนี้ เพราะฉนั้นเมื่อโยคาวจรมาปลงเห็นด้วยปัญญาว่า สังขารไม่เที่ยง หรือเปนทุกข์หรือไม่ใช่ตน ก็ย่อมจะเบื่อหน่ายในทุกข์คือสังขาร ความที่มาเบื่อหน่ายในทุกข์คือสังขารนั้น เปนอุบายให้ถึงวูปสมสุข สุขเพราะความเข้าระงับแห่งสังขารเสียแล้ว อันเปนวิสุทธิธรรม คือพระนิพพานสมด้วยพระพุทธภาษิตคาถาว่า สพฺเพ สํขารา อนิจฺจาตยทา ปญฺญาย ปสฺสติ เปนอาทิ มีความว่า เมื่อใดบัณฑิตย์มาพิจารณาเห็นด้วยปัญญาว่าสังขารทั้งปวง เปนอนิจจัง หรือเปนทุกขัง หรือว่าธรรมทั้งปวง เปนอนัตตา ก็ย่อมเบื่อหน่ายในทุกข์คือเบญจขันธ์เมื่อนั้น ข้อนั้นเปนมรรคาแห่งวิสุทธิ ความหมดจดพิเศษ ดังนี้ ฯ

อนึ่งพระคาถาว่า อนิจฺจา วต สํขารา เปนอาทินี้ เมื่อผู้มีปัญญาใคร่ครวญดูแล้วก็จะเห็นว่าแสดงของจริงอย่างประเสริฐ คือทุกข์กับสุข อันเปน

ผล ๒ ประการ เมื่อเช่นนี้โยคาวจรผู้หวังแทงตลอดสัจจะธรรมจำต้องเห็นทั้ง ๔ ครบสัจจะธรรม เพราะว่าเห็นแต่ผลหารู้ว่ามาแต่เหตุไรไม่ ก็ไม่ได้ เพราะผลมาแต่เหตุอันเปนของจำเปนต้องละ แลเปนของจำเปนต้องเจริญ หาไม่ผลก็ไม่ดับสนิท ผลก็ไม่เกิดโดยแท้จริง เพราะฉนั้นเมื่อจะหาเหตุทุกข์ก็คือสมุทัย ได้แก่ตัณหาความดิ้นรน สมุทัยนั้นเปนปหาตัพพธรรมจำต้องละเสียให้ได้ ทุกข์จึงดับสนิท เหตุแห่งสุขก็คือมรรค ๆ เปนอุบายให้ถึงวูปสมสุขคือนิพพาน ซึ่งได้โวหารตามอริยสัจว่านิโรธ เพราะเปนความดับสนิทแห่งทุกข์แลตัณหา มรรคนั้นเปน ภาเวตัพพธรรม จำต้องให้มีให้เปนให้เจริญขึ้น จึงถึงวูปสมสุข ฯ พระคาถาคือ อนิจฺจา วต สํขารา เปนอาทินี้ แสดงอริยสัจคือผลทั้ง ๒ ซึ่งผู้มีปัญญาไตร่ตรองแล้ว จำต้องค้นไปหาเหตุทั้ง ๒ อันสำหรับกันด้วยประการฉนี้ ฯ

แต่นี้จะได้แสดงอริยมัคค์ มรรคายังผู้ดำเนินให้บรรลุวูปสมสุขนั้นต่อไปโดยย่อ โยคาวจรผู้มุ่งบรรลุวูปสมสุข พึงเห็นอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์สมุทัย นิโรธ มรรค ด้วยปัญญาชอบ และประกอบด้วยความดำริห์ตริตรองในการออกจากกาม ในความไม่พยาบาท ในความปราศจากความเบียดเบียฬกัน เปนความดำริห์ดีเว้นวจีทุจริต ๔ ไม่พาทีมุสา ไม่เจรจาส่อเสียดให้ ๒ ฝ่ายขาดไมตรีมิตรภาพ ไม่พูดหยาบระคายโสตผู้สดับฟัง ไม่กล่าวถ้อยคำรุงรังเหลวแหลกหาชิ้นมิได้ งดการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ อสัทธรรมอัชฌาจาร หากินด้วยการงานชอบ เปนอาชีพที่ดีงาม หมั่นพยายามมิให้ความชั่วที่ยังไม่เกิดๆขึ้นที่เกิดแล้วก็จะเสียความดีที่ยังไม่เกิดมีก็ให้เกิดขึ้น ที่เกิดแล้วก็รักษาไว้ให้ไพบูลย์

ยิ่งพิจารณากายเรากายเขาว่าเปนแต่สักว่ากาย มิใช่อาตมตัวตน และเวทนา สุข ทุกข์ อุเบกขา จิตต์เศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว เปนอาทิ ธรรมฝ่ายกุศล แลอกุศล ก็ปลงให้เห็นว่าเปนแต่สักว่า เวทนา จิตต์ ธรรม หาใช่อาตม ตัวตนไม่ เพ่งอารมณ์พร้อมวิตกวิจาร ซึ่งไม่กอบด้วย กามแลอกุศล กับปีติ แลสุขเกิดแต่จิตต์สงัดกับเอกัคคตารมณ์ แล้วละวิตกวิจารเสีย คงเหลือแต่ปีติสุข เกิดแต่จิตต์ตั้งมั่นกับเอกัคคตารมณ์แล้วละปีติ คงเหลือแต่สุขเอกัคคตารมณ์ แล้ว ละสุขคงเหลือแต่เอกัคคตาแลอุเบกขา เปนความเพ่งชอบ ฯ ยังอริยมรรคให้ เกิดเปนองค์สมังคีฉนี้แล้ว ก็เปนมรรคาให้ถึงวูปสมสุข ด้วยประการฉนี้ ฯ

กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์

การละบาปบำเพ็ญบุญสำเร็จ
ด้วยจิตที่ผ่องใสฤๅจิตร์ที่ผ่องใสเปนเหตุ
ของการละบาปบำเพ็ญบุญ

การละบาปบำเพ็ญบุญสำเร็จด้วยจิตร์ที่ผ่องใส ฤๅจิตร์ที่ผ่องใสเปนเหตุของการละบาปบำเพ็ญบุญ

นโม พุทฺธสฺส ฯ

ทุกคน ย่อมต้องการประสบส่วนที่ปราดถนา คือ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข แลไม่ต้องการประสบส่วนที่ไม่ปราดถนา คือไม่ได้ลาภ ไม่ได้ยศ (หรือเสื่อมลาภเสื่อมยศ) นินทา ทุกข์ ฯ

ตามธรรมดา ความเปนไปในโลก ย่อมมีเหตุมีผลส่งถึงกัน ถ้าไม่เช่นนั้นบุคคลก็ไม่จำต้องศึกษาเล่าเรียนศิลปวิทยาต่าง ๆ แลไม่จำต้องปฏิบัทดำเนินตามการศึกษาที่ได้ศึกษานั้น อันเปนส่วนเหตุพระมหาบุรุษโพธิสัตว์ก็ต้องทรงปฏิบัทบำเพ็ญเหตุก่อน จึงได้บรรลุผล คือ อนุตตะระวิมุติ เปนสัมมาสัมพุทธะ ถึงความเปนผู้บริสุทธ เปนสุขเพราะไม่มีทุกข์ทุกเมื่อ นอกจากทุกข์ของบั่ญจขันธ์ซึ่งเปนสภาวทุกข์ อันเปนผลของกรรมเก่า แต่พระพุทธเจ้าไม่ได้เปนทุกข์เลย เพราะพระพุทธเจ้าไม่ใช่ขันธ์ แต่ก็ต้องอาศัยขันธ์บำเพ็ญพระบารมีธรรม กว่าจะถึงที่สุดทุกข์ ท่านจึงเปรียบความไว้ว่าเหมือนดังผู้จะข้ามฝั่งน้ำจากฝั่งนี้ไปสู่ฝั่งโน้น เมื่อไม่มียานอื่นที่จะอาศรัยข้ามได้ มีแต่ซากศพจึงจำต้องอาศรัยซากศพนั้นข้ามไป แต่เมื่อถึงฝั่งโน้นแล้ว ก็ทิ้งซากศพนั้นเสียขึ้นฝั่งไป ฉนั้น ฯ

ร่างกายที่มีใจครอง อันแสดงอาการออกเปนบั๋ญจขันธ์ ประกอบด้วยอายตนะ ๖ ชื่อว่าเปนเครื่องมือที่ดีสำหรับเล่าเรียนศึกษาโลกสันนิวาส ชื่อว่าเปนโรงเรียน ความเปนไปของโลกหรือส่วน ๑ ๆ ของโลก ทั้งที่เปนอุปาทินนะกะ อันเปนไปอยู่อย่างไร ชื่อว่าเปนบทที่พึงเรียน พระธรรมวินัยที่พระสัมมาสัมพุทธะได้ทรงแสดงแลบัญญัต แลพระโบราณาจารย์ได้ร้อยกรองไว้ชื่อว่าเปนพระตำรา หรือพระคัมภีร์ พระสัมมาสัมพุทธะชื่อว่าเปนครูสอนหรือผู้บอก คำสอนของท่าน ชื่อว่าพุทธศาสนา ๆ นั้นมีมาก จักแสดงโดยย่อตามโอวาทปาฏิโมกข์คาถา ๑ ดังนี้ ฯ

สพฺพปาปสฺส อกรณํ การไม่ทำบาปทั้งปวง ๑ กุสลสฺสูปสมฺปทา การบำเพ็ญกุศล ๑ สจิตฺตปริโยทปนํ การชำระจิตต์ของตน ๑ เอตํ พุทฺธานสาสนํ ทั้ง ๓ ประการนี้เปนคำสอนของพระพุทธ ท่านผู้รู้ ผู้ตื่นทั้งหลาย ฯ

ข้อต้นว่า การไม่ทำบาปทั้งปวงนั้น แสดงว่า บาปเกิดแต่การทำถ้าไม่ทำย่อมไม่เกิด ฯ บาปที่เกิดแต่การทำนั้น คือ ทุจจริตทางกาย ทางวาจาทางใจ เช่นการฆ่า การลัก การประพฤติผิดทางกาม การพูดปด พูดส่อเสียดพูดคำหยาบ พูดเหลวไหล การคิดเพ่งเล็งของ ๆ ผู้อื่นจะให้มาเปนของตนมิได้เลือกทางการพยาบาทปองร้ายผู้อื่น การคิดเห็นผิดจากคลองธรรมเหล่านี้ ถ้าไม่ตั้งใจฆ่า ไม่ตั้งใจลัก ไม่ตั้งใจล่วง ไม่ตั้งใจพูด ไม่ตั้งใจเพ่งเล็ง ไม่ตั้งใจปองร้าย ความชั่วหรือบาปเหล่านั้น ย่อมไม่เกิดมี ฯ ทุจริตเหล่านี้เปนบาปพระบรมศาสดาตรัสไว้ในกรณียา กรณียสูตร ถือเอาความโดยย่อว่า ทุจจริตทางกาย ทางวาจา ทางใจเปนอกรณียะ กิจไม่ควรทำ ถ้าใครทำเข้าแล้วอาทีนพโทษก็เปนหวังได้ คือ แม้ตนก็ติตนได้ ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วย่อมติเตียน

กิตติศัพท์ที่ชั่วย่อมระบือไป หลงทำกาละ เบื้องน่าแต่ตายเพราะกายแตกย่อมเข้าถึงอบาย ทุคคะติ วินิบาต นิริยะ เพราะฉนั้นพระบรมศาสดา จึงตรัสเตือนภิกษุบริษัทในปหานภาวนาสูตรว่า ภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงละอกุศลเสีย ดังนี้ ฯ

ข้อ ๒ ว่า การบำเพ็ญกุศลนั้น แสดงว่ากุศลต่าง ๆ อันตรงกันข้ามกับบาปนั้น ย่อมเกิดเพราะการบำเพ็ญ ถ้าไม่ตั้งใจบำเพ็ญ ย่อมไม่เกิด แลกุศลนั้น เบื้องต้นน่าจะได้แก่ศีล ๕ ประการ ซึ่งเปนมนุสสธรรม ธรรมของมนุษย์ หรือธรรมที่ทำมนุษย์ให้เปนมนุษย์ทั้งร่างกายแลความประพฤติ แลกัลยาณธรรม คือการช่วยชีวิตสัตว์ การบำเพ็ญทาน การยินดีจำเพาะในคู่ครอง การซื่อสัจจ์ สติสัมปชัญญะ แลสุจริตทางกาย ทางวาจา ทางใจ เพราะเปนความดีเปนเหตุให้ผู้ประพฤติถึงคติอันดีดังกรณียากรณียสูตรนั้นเองว่า สุจริตทางกาย ทางวาจา ทางใจเปนกรณียะ กิจที่ควรทำ ถ้าใครทำเข้าแล้ว อานิสงส์ก็เปนหวังได้ คือ แม้ตนก็ไม่ติตนเองได้ ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วย่อมสรรเสริญกิตติศัพท์ที่ดีย่อมระบือไป ไม่หลงทำกาละ เบื้องน่าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงสุคติ โลกสวรรค์ แลธรรมอื่นที่ดียิ่ง ๆ ขึ้นโดยลำดับ เพราะฉนั้นพระบรมศาสดาจึงตรัสเตือนภิกษุบริษัทในปหานภาวนาสูตรว่า กุสลํ ภิกฺขเว ภาเวถ ท่านทั้งหลายจงบำเพ็ญกุศล ดังนี้ ฯ

ข้อ ๓ ว่า การชำระจิตต์ของตนนั้น แสดงว่า จิตต์นั้นถึงเปนธรรมชาตที่ผ่องใส ดังบทพระบาฬีว่า ปภสฺสรมิทํ ภิกฺขเว จิตฺตํ ภิกษุทั้งหลายจิตต์เปนธรรมชาตผ่องใสดังนี้ แต่ก็อาจเศร้าหมองไปเพราะอุปกิเลสที่จรมา เปรียบเหมือนน้ำที่ตามธรรมดาย่อมใสสอาด แต่กลับขุ่นมัวไป เพราะมีวัตถุที่

มีสีต่าง ๆ เข้าระคน ดังบทพระบาฬีว่า ตญฺจ โข อาคนฺตุเกหิ อุปกิลิฏฺฐํ ก็แลจิตต์นั้นเศร้าหมองไปเพราะอุปกิเลสที่จรมา ดังนี้ ฯ

อนึ่งการละบาปแลบำเพ็ญกุศลนั้น จะเปนไปได้ดี ก็เพราะจิตต์ผ่องใส ถ้าจิตต์เสร้าหมอง ก็อาจกลับทำบาป แลไม่บำเพ็ญกุศล บุทคลจะได้สุขได้ทุกข์ก็เพราะจิตต์ โดยพระพุทธภาษิตว่า จิตฺเตน นียติ โลเก สัตว์โลกอันจิตต์นำไป จิตฺเตน ปริกสฺสติ ย่อมกระเสือกกระสนไปเพราะจิตต์ ฯ จิตต์ที่ตั้งไว้ผิด พึงทำบุทคลให้เปนผู้ชั่วยิ่งกว่าที่โจรพึงทำแก่โจร หรือคนที่มีเวรพึงทำแก่คนที่มีเวร ส่วนจิตต์ที่ตั้งไว้ชอบ พึงทำบุทคลให้เปนผู้ประเสริฐ ยิ่งกว่าที่มารดาบิดาหรือญาติอื่นพึงทำให้ได้ เพราะฉนั้นการชำระจิตต์จึงเปนสำคัญยิ่ง ฯ การชำระจิตต์นั้น ท่านแสดงเปน ๒ คือ ทำจิตต์ให้ตั้งมั่น ด้วยบำเพ็ญรูปกัมมัฏฐาน ด้วยบำเพ็ญอรูปกัมมัฏฐาน กำจัดนิวรณ์ (ธรรมอันกั้นจิตต์ไม่ให้บรรลุความดี) เสียได้แล้ว น้อมไปพิจารณาสภาวธรรมให้เห็นตามเปนจริงอันเปนฝ่ายสมถยาน ๑ ทำให้มีความรู้ ด้วยบำเพ็ญวิบัสสนาพิจารณาสภาวธรรม คือ บัญจขันธ์ให้เห็นตามเปนจริง ว่าเปนกองทุกข์จนการพิจารณาหรือบัญญาที่พิจารณานั้นตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว เปนสมาธิตามนัยแห่งอัฏฐังคิกมรรค ซึ่งมีสัมมาทิฏฐิเปนองค์ต้น มีสัมมาสมาธิเปนองค์ท้าย ซึ่งน่าจะหมายว่า ทำสัมมาทิฏฐิให้เปนสัมมาสมาธินั้นเอง แลพิจารณาตามนัยแห่งอนัตตะลักขณะสูตรว่า รูป (อันเปนอาการของธาตุทั้ง ๔) เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ (อันเปนอาการของจิตต์ที่อาศัยรูปแสดงออกมา) เปน อนตฺตา ไม่ใช่ตน เพราะบังคับให้เปนไปตามใจหวังไม่ได้ เปน อนิจฺจํ ไม่เที่ยง เพราะต้องแปรไปอยู่เสมอ เปน ทุกฺขํ ทุกข์ เพราะทนอยู่คงที่ไม่ได้ จึงต้องแปรไป (นี้

แสดงความเปนไปของบั๋ญจขันธ์ อันเปนส่วนผล) เนตํ มม บั๋ญจขันธ์นั้น ไม่ใช่ของเรา เนโสหมสฺมิ เราไม่ใช่เปนบั๋ญจขันธ์ น เม โส อตฺตา บั๋ญจขันธ์ นั้นไม่ใช่จริงจัง (เพราะเปนเพียงอาการ) ของเรา เอวเมตํ ยถาภูตํ สมฺมปฺปญฺญาย ทฏฺฐพฺพํ พึงเห็นด้วยบั๋ญญาชอบ ตามเปนจริงอย่างนั้น ฯ เมื่อ เห็นแน่นอนมั่นคงเช่นนั้นแล้ว ก็คงเห็นอายะตะนะซึ่งเปนเครื่องต่อ (ของ วิญญาณ สัญญา เวทนา สังขาร) ว่าเปนเช่นนั้นด้วย แลเปนของร้อน ตามอาทิตตะปริยายะสูตร เมื่ออิฏฐารมณ์หรืออนิฏฐารมณ์มาประสบ ก็เปนผู้รู้ ตามเปนจริงว่า ไม่เที่ยงเปนทุกข์ มีความแปรปรวนไปเปนธรรมดา ตามนัย แห่งโลกธรรมสูตร อันเปนฝ่ายวิบั๋สสนายาน ๑ ฯ

การปฏิบัทเช่นนั้น แม้จะเปนไปเพียงครู่หนึ่ง ขณะหนึ่ง ก็ชื่อว่า ปฏิบัทตามคำสอนของพระพุทธะ แลชื่อว่าปฏิบัทเพื่อความรู้จริง อโมฆํ ตสฺส ชีวิตํ ความเปนอยู่ของผู้นั้น ชื่อว่าไม่เปล่า ฯ

พระญาณวราภรณ์ (วัดบวรนิเวศวิหาร)

ภาวนาวิธี

ภาวนาวิธี

บัดนี้จะแสดงวิธีเจริญสมถภาวนาแลวิปัสสนาภาวนา ซึ่งเปนของควรจะพึงปฏิบัติ แต่จะกล่าวในสมถธรรมเครื่องระงับใจก่อน ในเบื้องต้นนี้ แม้จะผิดแบบแผนของท่านไปบ้าง ก็แต่เพียงหาอุบายที่จะให้จิตร์ระงับได้เท่านั้น เมื่อถึงที่สุดคือจิตร์เปนเอกัคคตาแล้วก็เปนอันเดียวกัน กรรมฐานซึ่งเปนอารมณ์ที่ยึดหน่วงของจิตร์นั้นมีมาก แต่จะเลือกเอาในมหาสติปัฏฐานมาตั้งไว้พอเปนตัวอย่าง คือกระดูกเปนท่อน ๑ กระดูกผุ ๑ กระดูกเปนจุณ (เปนผง) ๑

การที่จะทำจิตร์ให้ระงับนิ่งอยู่ได้ต้องอาไศรยอารมณ์คือรูปเปนที่ตั้ง จึงเรียกว่า รูปกรรมฐาน ถ้าจะเปรียบอารมณ์ คือรูปนั้นเหมือนหลักจิตร์นั้นเหมือนโค ถ้าเอาโคผูกไว้กับหลักให้ดีแล้ว ถึงโคจะดิ้นรนไปอย่างไรก็ไม่พ้นหลักไปได้ ถึงอรูปกรรมฐานก็ต้องกำหนดเอาเวทนาเปนที่ยึดของจิตร์เหมือนกัน แต่ในที่นี้จะว่าแต่รูปกรรมฐานส่วนเดียวเท่านั้น เมื่อจะเจริญกรรมฐาน กำหนดเอาท่อนกระดูกเปนอารมณ์ ที่ยึดของจิตร์นั้นจะเอากระดูกมือหรือกระดูกเท้า กระดูกแข้ง กระดูกขา ก็ตาม หรือท่อนใดท่อนหนึ่ง หรือทั้งกายก็ตาม แล้วแต่ความถนัดมาเปนที่ตั้ง ที่ยึดของจิตร์ก็ได้ แต่จะว่าตามแบบของท่านพอเปนตัวอย่าง คือให้เพ่งจิตร์ลงให้เห็นกระดูกมือเปนต้น ให้เห็นขาวปรากฏอยู่ที่เดียว ประหนึ่งว่าเห็นด้วยจักษุนิ่งอยู่ได้นาน ไม่นึกไม่คิดอารมณ์อื่นต่อไป นี่และเรียกว่า เอกัคคตาจิตร์ คือจิตร์มีอารมณ์เปนหนึ่ง เมื่อจิตร์นิ่งอยู่ได้ดังนี้แล้วก็พ้นจากนิวรณ์ ๕ มีกามฉันทนิวรณ์เปนต้นได้ชั่วคราว แม้จะเพ่งจิตร์ลง

ในกระดูกผุหรือกระดูกเปนจุณ ก็มีวิธีอันเดียวกัน แปลกแต่สันฐานต่างกัน การที่เพ่งกระดูกนี้ คือกระดูกตัวเอง ถ้าไม่เห็นจริงเพ่งกระดูกผู้อื่นเอามาเทียบกันเข้า ถ้าจะเจริญสมถให้ต่อติดกับวิปัสสนาสืบไป ก็ให้เอาความที่เพ่งเห็นกระดูกทั้งท่อนแล้วกลายเปนกระดูกผุแล้วกลายเปนจุณไปนั้นเปนพยาน ความที่กระดูกกลายเปนไปได้ดังนี้ ก็บอกว่าไม่เที่ยงอยู่ในตัวนั้นเอง เมื่อขันธ์ยังประชุมอยู่ (คือเปนอยู่) ความไม่สบายมีอยู่เปนนิตย์ ความไม่สบายที่เปนอยู่ดังนี้ ไม่มาจากที่อื่นเลย เปนขึ้นในขันธ์นั้นเองหรือจะว่าขันธ์เปนอยู่เองก็ได้ ความไม่สบายนี้ใช่ว่าจะนิ่งอยู่ที่เดียวก็หาไม่ มีแต่จะรุกรันไปหาความสิ้นไปเสื่อมไปอยู่เปนนิตย์ โดยธรรมดาไม่มีเวลาที่จะหยุดหย่อนเลย แม้แต่จะหยุดพักสักขณะหนึ่งก็ไม่มีความที่เปนไปดังนี้ก็หมดอำนาจที่จะป้องกันหรือห้ามปรามได้ ความที่ห้ามไม่ได้นี้ ก็เพราะไม่มีตัว ไม่ใช่ตัวจึงห้ามกันไม่ได้

เมื่อเห็นแจ้งประจักชัดด้วยปัญญาแล้ว ความเบื่อหน่ายในอารมณ์ต่าง ๆ มีรูปเปนต้นก็บังเกิดให้รู้สึกขึ้นได้เอง เมื่อเจริญสมถแลวิปัสสนามาได้เพียงเท่านี้ โดยความจริงแล้ว กรรม แลผลของกรรม แลธรรมเครื่องเศร้าหมองใจก็จะน้อยลงได้ด้วยประการฉนี้ พรรณาความมาในภาวนาวิธีโดยความสังเขปแต่เพียง

พระธรรมเจดีย์ (วัดอรุณราชวราราม)

พิมพ์ที่ : บริษัทชุมนุมช่าง จำกัด (แผนกการพิมพ์) 231 หลังอาคาร 10 ถนนราชดำเนินกลาง พระนคร
โทร. 816493–61810 นายชม ศุขปริมัตถ์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 12 มีนาคม 2511